

3

Šentjur in okolica v časopisnih objavah v času rojstva Josipa Ipavca: poročanje slovenskih časopisov ob rojstvu Josipa Ipavca

Željko Oset

Muzej slovenske osamosvojitve, Ljubljana

V uvodniku *Slovenca*, političnega lista za slovenski narod, je v soboto, 20. decembra 1873, predstavljen rezultat ankete uredništva o spremembi pogostnosti izdajanja. Uredništvo je preverjalo interes, da bi namesto obstoječega izdajanja trikrat na teden bralce dnevno zalagalo s svojim listom. Predlog je sicer podprlo nekaj respondentov, vendar je bila večina proti. Nasprotniki so ocenjevali, da bralci »nimajo časa toliko brati«. ¹ V takratni dobi so brali vse, saj so hlepli po vedenju, informacijah o dogajanju. To je pomenilo, da so bili naročeni ali so v čitalnici ali kavarni prebirali, poleg katoliškega *Slovenca*, še liberalni *Slovenski narod* in *Novice*, gospodarske, obrtniške in narodne. Liberalni časopis je imel podoben izdajateljski koncept kot idejnonazorska konkurenca, medtem ko so bile *Novice* v času rojstva Josipa Ipavca tednik. Četudi je časopis, ki ga je od začetka urejal Janez Bleiweis, izgubil avreolo osrednjega slovensko pisane glasila, je bila sreda za precej bralcev praznik, ko so lahko v *Novicah* prebrali raznovrstne vesti, vključno z dopisi bralcev, v katerih so poročali o lokalnih razmerah, pojavih in osebnostih. ² Poleg slovenskih časopisov so (v Šentjurju) brali nemške časopise tako zaradi uradnih objav kot vedoželnosti in sprostitve. ³

1 »Vabilo k naročevanju 'Slovenca' za leto 1874,« *Slovenec*, 20. december, 1873, 1

2 B. Nežmah, »Bleiweis med Vodnikom in Jurčičem: tri etape slovenskega novinarstva«, v *Janez Bleiweis, Novice in modernizacija slovenske družbe*, ur. M. Stanonik in I. Slavec Gradišnik (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2021), 118–122.

3 O kulturnih in duhovnih razmerah v Šentjurju je obširno in poglobljeno pisal Igor Grdina, recimo: *Ipavci. Zgodovina slovenske meščanske dinastije* (Ljubljana: Založ-

Novice so v sredo, 17. decembra 1873, nekaj dni pred rojstvom Josipa Ipavca, poročale o negi vinske trte, cepljenju dreves, gozdnem zakoniku, ljudskih šolah na Štajerskem in o burki *Doktor in komisijonar*, ki jo je za potrebe slovenskega gledališča v Ljubljani poslovenil Jakob Alešovec.⁴ Slovenec pa je v soboto, 20. decembra 1873, poročal o zasedanju kranjskega deželnega zbora, prinesel nekaj dopisov in vesti, med drugim o vzpostavitvi nove telegrafske postaje v Brežicah, o prepovedi sejmov v novomeškem in krškem okraju zaradi goveje kuge ter o širjenju koz v Ljubljani, zaradi česar so bili otroci predčasno odpuščeni na božično-novoletni odmor.⁵ V nedeljo, 21. decembra, pa je izšel še *Slovenski narod*, ki je prinesel vesti iz Trsta, z zasedanja štajerskega deželnega zbora v Gradcu, med drugim tudi o predlogu za vpeljavo francoščine kot obveznega predmeta v realkah in izboru med dvema obveznima izbirnima predmetoma: angleščino in slovenščino.⁶ Objavljena je bila vest o smrti domačina iz Ljutomera, znanega alkoholika, ki je v vinjenem stanju padel iz trgovine. Pri padcu »so se mu možgane tako stresle in ranile, da je za malo ur dušo izdihnil«.⁷

Trško naselje pod Rifnikom v časopisih

Časopisi so prinašali tudi vesti o trškem naselju pod Rifnikom, katerega glas so po slovenskem svetu ponesli izstopajoči posamezniki, med katere v šestdesetih in sedemdesetih letih 19. stoletja uvrščamo duhovnika Antona Trstenjaka, Gustava in Benjamina Ipavca ter seveda tolovaja Franca Guzaja. Šentjur se v časopisnih objavah pojavlja pod različnimi toponimi in oznakami. Sv. Jurij ob Južni Železnici, Šent Jur ob Južni železnici, prav tako Šent jur na Južni železnici, Šentjurij, Št. Jurij pri Celju, Sveti Jurij pri Rifniku, tudi Sveti Jurij pod Rifnikom, Jur pod Rifnikom, Šentjur pod Rifnikom, Št. Jurij na južni železnici, sv. Jurij na slov. Štajerji, Sankt Georg an der Südbahn ter od Voglajne so toponimi, po katerih je bilo po slovenskem svetu poznano trško naselje, ki je leta 1846 dobilo svojo železniško postajo na ključni aorti avstrijskega gospodarskega in komunikacijskega omrežja, s tem pa tudi postojanko za vstop v moder-

ba ZRC, ZRC SAZU, 2001); *Šentjur, Šentjur v času, čas v Šentjurju* (Šentjur: Krajevna skupnost, 2002).

4 »Slovensko gledališče,« *Novice*, 17. december, 1873, 416.

5 »Iz deželnih zborov,« *Slovenec*, 20. december, 1873, 2.

6 »Dr. Sernec,« *Slovenski narod*, 21. december, 1873, 2–3.

7 »Smrt pijanska,« *Slovenski narod*, 21. december, 1873, 3.

ni svet. Dolgoletni župan Gustav Ipavec je rad uporabljal toponim, ki je vključeval markanten hrib nad naseljem.⁸

Kmalu po izgradnji železniške postaje se Šentjur omenja tudi kot morebitno izhodišče za gradnjo železnice, ki bi povezala Južno železnico preko Dravograda s Koroško. Pozneje je izbrana savinjska varianta, zaradi česar kraj pod Rifnikom ni postal vozlišče; temu se je le delno približal z izgradnjo železniške proge od postaje na Grobelnem v smeri proti Rogatcu.⁹

Šentjur se omenja v objavah državnih in deželnih organov, vesteh o naravnih nesrečah, poročilih s sodišča, dopisih bralcev, danes bi temu rekli v pismih bralcev. Obstajal je medsebojni interes: na eni strani je uredništvo želelo svoje bralstvo obveščati o dogajanju po slovenskem, slovanskem, avstrijskem svetu in širše, na drugi strani pa pišoči ljudje, ki so obveščali svet o lastnem kraju, življenju, tegobah, lokalnih lepotah, običajih, praktično o čemer koli.

To je bil svet, ki je hrepenel po vedenju, vesteh od blizu in daleč, po navodilih za umno gospodarjenje in za politične pobude. Bil je tudi prostor za oglaševanje in izmenjavo mnenj, s čimer so se oblikovale predstave, stereotipi.

Rodoljubi iz Šentjurja

Na zemljevid je Šentjur na začetku ustavne dobe umeščal Davorin Trstenjak, duhovnik, ki je zaslovel s svojimi avtohtonističnimi razpravami, z besedili o slovanskem svetu in o pojmihi. Pri slednjih se je posvetoval tudi s svojimi krajani, ki jih sicer ne imenuje, jih je pa torej uporabljal kot informatorje.¹⁰ Trstenjak je bil ob prihodu v Šentjur že znan publicist v slovenskih in nemških časopisih. Nenazadnje so se zaradi njegovih članikov sprli v Historičnem društvu za Kranjsko, v katerem so nekateri protestirali zoper objavo njegovih razprav. Odločno pa ga je zagovarjal Janez Bleiweis, ki je nato njegove tekste objavljaval v *Novicah*, s čimer je Trstenjak dosegel ves slovenski prostor.¹¹ Imenovani je užival takšen ugled, da je bil

8 »Telegrami 'Slov. Narodu',« *Slovenski narod*, 16. oktober, 1869, 1.

9 »Iz Šmarja na Štirnskem,« *Slovenski narod*, 12. julij, 1870, 2.

10 A. Trstenjak, »Dostavek k članku: Brglez,« *Novice*, 17. julij, 1867, 237–238.

11 O. Zorn Janša, »Historično društvo za Kranjsko,« *Zgodovinski časopis* 46, št. 1 (1992), 51–54.

povabljen v pripravljalni odbor za osnovanje Slovenske matice.¹² Sočasno z njim pa se v *Novicah* pojavita brata Ipavec: Gustav in Benjamin.¹³

Prelomnica v predstavljanju trga izven rodbine Ipavec in duhovnika Trstenjaka med njegovim delovanjem v Šentjurju je nadgradnja osnovne šole iz dvorazrednice v štirirazrednico po uveljavitvi zakona o osnovni šoli maja 1868, zato so v kraj prišle nove učiteljske moči, ki so dopisovale v slovenske časopise, še posebej v *Slovenski narod*.¹⁴

Poročila iz Šentjurja za Slovenski narod v sedemdesetih letih 19. stoletja

Poročila iz Šentjurja obravnavajo naslednje tematike: vremenske ujme, nesreče in požare, pretepi, splošno stanje v trgu kot obliko družbene kritike pred slovenskim občinstvom in javna oznanila ter poročila. Objave so praviloma nepodpisane – kar ni posebnost –, čeprav bi bilo verjetno mogoče ugotoviti, kdo je avtor. Ocenjujem, da so k utrjevanju trga v slovenskem svetu poleg rodbine Ipavec močno prispevale nove, dodatne moči na šentjurski šoli, ki so poživile in opogumile domačo trško elito ter podprle ambiciozne načrte župana Gustava Ipavca (gasilsko in bralno društvo).¹⁵

Najneizprosnejši komentar o trgu je napisal anonimen dopisovalec, ki se je sicer predstavil kot obiskovalec trga, verjetno pa gre za domačina, ki je tržanom dobronamerno predlagal ukrepanje. Opozoril jih je, da za »šopirjenje« napram zunanjim mestnim obiskovalcem ni potrebe. Tako je zapisal, da »se nekateri z nekovim ponosom nazivljejo Tržani, a vendar za snago komunikacije po trgu sila malo skrbe. Po vsem trgu ti je blata tako na debelo, da človek gredoč komaj obuvala iz njega izdira, kakor sem se te dal prepričal – ko sem bil tja prišel. Cesta se ne posiplje s kamenjem – le z debelim blatom. Pred farno cerkvijo n. pr. je sicer lep prostor, a toliko blata, da bi skoro človek prek gredé v njem ostal. Tujci po svojih poslih tja došedši ne sodijo ravno pohvalno o snagi šent-jurskega trga.« Dopisnik je trški eliti predlagal: »Ne dajte si torej tudi v tej zadevi oporekati.«¹⁶

12 Ž. Oset, »Janez Bleiweis in Slovenska matica,« v *Janez Bleiweis, Novice in modernizacija slovenske družbe*, ur. M. Stanonik in I. Slavec Gradišnik (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2021), 85–86.

13 Prim. »Iz Gradca nam prečastiti gospod dr. Benjamin Ipavec,« *Novice*, 18. februar, 1863, 56. »Oni neznani gospod,« *Novice*, 4. marec, 1863, 72.

14 »Iz Št. Jurija na južnej železnici,« *Slovenski narod*, 18. november, 1875, 3.

15 »Iz Št. Jurja pri Celji,« *Slovenski narod*, 23. december, 1875, 2.

16 »Od Št. Jurja na južnej železnici,« *Slovenski narod*, 23. december, 1876, 2–3.

V tem kontekstu bi opozoril, da so bile občinske službe precej maloštevilne – torej poleg župana in občinskega sveta kot kolegialnega organa sta bili na občini še zgolj dve delovni moči: pisar in sluga. Tako je bilo v primeru večje nesreče ali vremenske ujme ukrepanje prepuščano občanom. Opozarjam na časopisno poročilo, v katerem je navedba o hudem sneženju februarja 1873, ki je kraj obdarilo z debelo, nad meter obsežno snežno odejo. Dopisnik – verjetno občinski veljak – je poročal, da je življenje v trgu zastalo, saj ni bilo mogoče odstraniti snega, zato je bila začasno odpovedana šola, vsaj do konca tedna. Občina je poskrbela za čiščenje ceste do Celja, za ostale ceste pa ne. Tako je uredila pluzenje s snežnim plugom, v katerega so zapregli sedem parov močnih konj. Dopisnik je pričakoval, da se bo šola znova odprla v ponedeljek, učenci pa bodo vanjo lahko prišli po gaze, ki jih bodo ustvarili nedeljniki.¹⁷

V svet pa je bila poslana vest o šentjurskem pisarju in njegovem grobem oblastnem obnašanju. »Šribar«, ki je bil zadolžen za vzdrževanje reda in discipline, pomožna sila varuha zakonitosti, naj bi po časopisnem poročilu hodil po gostilnah in nadlegoval mirne goste. Njegove intervencije niso bile dobro sprejete, vodile so celo v fizično konfrontacijo, v kateri se je občinski uradnik očitno dobro obnesel. Dopisnik je njegovo obnašanje označil za neolikano, torej stanu neprimerno, dodatno pa ga je pokroviteljsko označil: »Ta možicelj čuje na ime Šušter.« Zoper njega je bil vložen protest pri okrajnem glavarstvu v Celju, vendar ni zaleglo. Dopisovalec je upal, da bodo »te vrstice kaj pomagale, da se omenjeni človek poboljša«. So pa bili stalni gostilniški konflikti verjetno moteči za trško elito, ki si večera najbrž ni želela popestriti v krčmi s pretepom, hkrati pa glede na svoj stan ni smela popustiti, se v okolju, ki je cenilo pokončne, samonikle osebe, pokazati kot fizično šibke, torej nezmožne poskrbeti za lastno varnost in varnost družine.¹⁸

Tovrstne pretepe je takratna družba sicer pripisovala razposajeni mladini in pijani družbi, torej neolikanim, robatim ljudem, ki ne sprejemajo meščanskih norm. Nekaj zapisov je tudi o tem, predvsem takrat, ko so se taka srečanja iztekla tragično. Takšen primer je pretep v Završah novembra 1875 na shodu, ki je potekal na zahvalno nedeljo. Mladič, edini sin trdne gruntarske družine, je dobil hude poškodbe glave, povzročene s steklenicami, ki so bile zanj usodne. Poudarek je v nesmiselnosti, neprimernosti takšnega dejanja, ki ima za posledico izgubo človeškega

17 »Sneg,« *Slovenski narod*, 12. februar, 1873, 3.

18 »Iz št. Jurja na slovenskem Štajarskem,« *Slovenski narod*, 7. februar, 1875, 2.

življenja in tudi gospodarsko škodo. Dopisovalec je zapisal: »Surova navada človeka [je] poniževalno dejanje, ki terja strašne žrtve, kdaj se vam pride v okom.«¹⁹

Marca 1876 je objavljeno poročilo o sumljivi smrti kmeta iz Trnovca, ki je na poti domov v Dramlje iz Šentjurja pod vplivom alkohola vijugal in naposled obtičal mrtev v ribniku. Ker je med pristankom v vodo izgubil deset goldinarjev, je njegova smrt postala sumljiva – odrejena je bila sodna preiskava, ki pa ni dala zanesljivih rezultatov.²⁰

Precej je odmevala vest o zlobni zapustitvi dojenčka, ki je bil najden v gozdu nad cerkvijo sv. Ahaca. Najdenčka so naprej oskrbeli, takoj krstili, nato pa poiskali mamo – to je bila kočevarska krošnjarka, ki je bila pridržana in poslana skupaj s svojim otrokom v policijsko varstvo v Celje. Med nesrečami bi opozoril na nesrečo v bližini kolodvora. Železnica je v Šentjur privabila ljudi od daleč, še posebej v času semnjev, ki so bili očitno dobro obiskani; prihajali so gostje od daleč, recimo s Češke. Tako je semenj obiskal češki prekupčevalec z živino, ki se je zamudil, nato pa se v naglici in zaradi nepoznavanja lokalne postaje vkrcal na napačen vlak. Ko je spoznal zmoto, torej ko je opazil vlak, na katerega bi se moral vkrcati, je skočil iz vozečega vlaka in se težje poškodoval – zlomil si je več reber, vendar pa svojega vlaka vendarle ni zamudil. Nesreča je bila povsem nepotrebna – če bi na postaji napovedovali dohodne vlake, bi se češki gost verjetno vkrcal na pravega.

Živinska trgovina je pomemben pritegnitveni moment za prihod v Šentjur. Župan dr. Gustav Ipavec se je decembra 1873 oglasil na *Slovenskem narodu* z odločnim demantijem zapisa v liberalnem časniku. *Slovenski narod* je namreč objavil vest, da se je v »občinskem svetu Jurja pod Rifnikom pokazala živinska kuga«. Župan je nastopil kot strokovnjak, ki je podal uradno poročilo o preiskavi, v kateri je sodeloval živinski uradnik iz Celja. Potrdil je, da sta dve živali resda zboleli, vendar ne za kugo. Dopisnike (in s tem posredno tudi urednika časnika) je prosil, da se v tako »važnih zadevah ne gre črez resnico«. Župan se je bal panike, ki bi imela hude posledice za lokalno prebivalstvo.²¹

V Šentjur pa se je vabilo tudi na lov. Dopisovalec, očitno lovec, je vabil z naslednjimi dopisom: »Pri nas se prijatelji lova prav dobro zabava-

19 »Iz Št. Jurja pri Celju,« *Slovenski narod*, 16. december, 1875, 3.

20 »Ubit?, Iz Št. Jurja n. juž. ž.,« *Slovenski narod*, 30. marec, 1876, 3.

21 G. Ipavec, »Iz Št. Jurja pod Rifnikom na južni železnici,« *Slovenski narod*, 28. december, 1873, 7.

jo. Mrzlo i deževno vreme privabilo je v tukajšnje kraje mnogo jerebic, ki kar v celih tropah posedajo vinograde, ajdša. Posebno lovce zanima na tako imenovane šnefe (podbrežnike), ki so nekoliko manjši i od navadnih hostnih kljunačev. Najprej sede v močvirju, ter nezlete prej, dokler pes ali lovec sam do njega ne pride.« Lov je potekal na močvirnatem svetu ob železnici na območju ob sotočju Slomščice in Voglajne ter pod Novo vasjo in Črnllico.²²

V *Slovenskem narodu* je več objav o bralnem in gasilskem društvu. O tem so premišljevali že leta 1874 po velikem požaru, najhujši nadlegi, ki jo je bilo mogoče s skupinskimi močmi obvladati. Strah so še krepili požigalci, zato ne preseneča zapis šentjurskega dopisnika, ki je grajal po njegovi oceni premilo kaznovanje požigalcev. Poudarjal je, da oškodovanec zaradi hudodelčeve zlobe in/ali zablode ostane brez lastnega premoženja, tudi vira preživljanja, zlikovec pa za nagrado dobi prenočišče, obleko in hrano. Po večjem požaru leta 1874 je bil leta 1875 ustanovljen lokalni trški »Feurwehr«, ki si je pridobil brizgalnico in drugo gasilsko orodje. Dober namen je zasenčila debata o pravilih v nemščini in o poveljevanju v nemščini. Za to sta poskrbela vodilna v društvu: g. Kaulich, usnjar, in dr. Rüpschel, praktični zdravnik. Gasilci so se dobro izkazali v intervencijah, čeprav v nemščini niso bili povsem suvereni.²³ S tem se je oblikoval žargon, ki je spremljal gasilski svet, tudi ko se je nemščina v javnem življenju umaknila slovenščini.

Sočasno z gasilskim društvom so nameravali ustanoviti bralno društvo. Diskusija je potekala po slovensko, četudi z manjšimi zadregami, kot uradovalni jezik pa je bila določena slovenščina. Drugi sklep pa je bil, da bo društvo brez politične barve, kar je odmev hudega političnega razdora znotraj slovenskega narodnega tabora. (Razdor je imel vpliv na kulturno infrastrukturo: gradila se je namreč dvojna infrastruktura, zaradi česar je bila kriza v obstoječih društvih – pri tem imam v mislih Slovensko matico kot krovno slovensko društvo, ustanovljeno s ciljem, da poveže lokalne čitalnice v enotno slovensko mrežo.) Zavzemanje za »brezbarvno« orientacijo je posledica ocene, da je v manjših skupnostih sloga nujna – stopiti skupaj ali pa ne bo nič nastalo.²⁴

Navdušenje za bralno društvo je bilo manjše kot za gasilsko, kar je mogoče pojasniti s tem, da so se imenitnejši tržani udeleževali dogodkov

22 »Iz Št. Jurja na juž. železnici,« *Slovenski narod*, 20. oktober, 1875, 3.

23 »Iz Št. Jurja pri Celju,« *Slovenski narod*, 16. december, 1875, 3.

24 »Iz Št. Jurja pri Celji,« *Slovenski narod*, 23. december, 1875, 2.

v bližnjem Celju, ki je bilo z vlakom oddaljeno 15 minut. Februarja 1876 je lokalni dopisnik poročal o predpustni zabavi. Društvo je sicer vsako sredo prirejalo zabavne večere, ki so bili dobro obiskani. K temu je pripomogel društveni »žlabudravec«, ki je občinstvo zabaval z anekdotami, ugankami, s pripovedovanjem »zastavic domačih« in drugih vesti v zabavni obliki ter satiro, s katero »tega ali onega malo požgeče«. Načrtovanega petja v kvartetih in gledaliških iger pa niso uspeli organizirati.²⁵ So pa organizirali predavanje predsednika dr. Gustava Ipavca o »dihanji in cirkulaciji krvi« in o »dobrem semenu«, g. Vokana o koruznem semenu, o trtah, o tem, »kako se travniki čedijo«, ter druga predavanja.²⁶

Bralno društvo je bilo ustanovljeno, vendar je že po enem letu – kot je duhovito zapisal lokalni dopisnik – »pa uže omaguje, trebi se, kakor hruške po letu«. Število članov se je močno skrčilo, ker so pričakovali, da bo društvo organiziralo besedne dogodke, recitale ipd. To ni bilo mogoče, ker ni bilo delovnih moči, torej domačinov, ki bi bili pripravljeni nastopati. Lokalni bazen nastopajočih je bil omejen, saj je imel trg nekaj nad 350 duš in nekaj sto duš v okoliških vaseh. Dopisnik je kot rešitev za oživitve društva predlagal oblikovanje pevskega društva, ampak v trgu ni bilo tenorista. Kot sekundarno rešitev je predlagal instrumentalno muziko – tukaj so seveda računali na Ipavčevo rodbino. Smeli načrti, ki se niso uresničili. Ob tem naj kot zanimivost dodam še, da je v tem poročilu o tegobah trškega bralnega društva dodana vest o tragični usodi občanke. Po zdravljenju v celjski bolnišnici so jo pripeljali domov in čez nekaj dni je storila samomor. »Vedi ga šment, kaka muha jo je pičila,« je zapisal šentjurski dopisnik.²⁷

Lokalni dopisniki so bili ponosni, da so v Šentjur privabili ugledne predavatelje, kot sta bila, recimo, Josip Sernec in dr. Baumgartner. Sernec, ki je sicer večkrat obiskal rodbino Ipavec, je predaval več kot stotim poslušalcem o praktični uporabi prava pri premoženjskih sporih, dedovanju, preužitku. Odsvetoval je nesmiselno tožarjenje. Četudi je bilo njegovo predavanje dobro sprejeto, pa ni umirilo družinskih in sosedskih strasti za dosego pravične rešitve s pomočjo advokatov ter sodnije. Dr. Baumgartner pa je prišel v Šentjur kot predstavnik štajerske kmetijske družbe. Predavatelj na zgornještajerski kmetijski šoli je prispeval nas-

25 »Iz Št. Jurja,« *Slovenski narod*, 15. februar, 1876, 2.

26 »Iz Št. Jurja na juž. železnici,« *Slovenski narod*, 19. april, 1876, 3.

27 »Iz Št. Jurja na južnej železnici,« *Slovenski narod*, 19. december, 1876, 3.

vete za umno gospodarjenje in za izvedbo melioracijskih ukrepov na za-
močvirjenem svetu v voglajnski dolini.²⁸

Šentjur dobi lastno rubriko v časopisih

Z organizacijo lokalnega gasilskega društva, bralnega društva ter javnih poljudnih predavanj se Šentjur začne uveljaviti kot naselje, ki zaradi lokalnih dopisnikov pridobi samostojno rubriko v časopisih. Spleza torej iz rubrike o celjski okolici ali o dolnjem slovenskem Štajerju. Je pa to tudi zasluga maloštevilne trške elite, še posebej pa rodbine Ipavec, na kar ne-
nazadnje nakazuje rezultat občinskih volitev iz leta 1876. Teh se je udeležilo 30 od 600 volilnih upravičencev, torej je bila volilna udeležba 5-odstotna.²⁹ Izjemni posamezniki sicer lahko prispevajo h kvantnemu preskoku, vendar sta za uspehe prav tako pomembno kritična masa in občinstvo. V Šentjurju in okolici je bilo veliko samoniklih osebnosti, ki se niso povsem skladale z družbenimi konvencijami, med katerimi je v obravnavanem času izstopal Franc Guzaj.

28 »Iz št. Jurja na slovenskem Štajerskem,« *Slovenski narod*, 7. februar, 1875, 2.

29 »Iz št. Jurja n. juž. ž.,« *Slovenski narod*, 24. marec, 1876, 3.